Bréf send Benedikt 1921-1922, 4. hluti

Bjarni Benediktsson – Benedikt Sveinsson – Ari Arnalds – B. Ólafsson – Baldvin Baldvinsson – Ben. S. Þór. – Benedikt Björnsson – Benedikt H. Sigmundsson – Bjarni Benediktsson – Björn Guðmundsson – Brynleifur Tobíasson – Daníel Jónsson – Einar Gunnarsson – Einar Sigfússon – Friðrik Sæmundsson – Gísli Sigurðsson – Guðjón Helgason – Guðm. S. Jónsson – Hafsteinn Pjetursson – Hallbjörn Þorvaldsson – Helgi Valtýsson – Helgi Wellejus – Jón A. Jónsson – Jón Ásgeirsson – Jón Björnsson – Jón Björnsson – Jón Guðmundsson – Jón St. Jónsson – Jón Sveinsson – Jósef Blöndal – Jósef Vigfússon – Jörundur Brynjólfsson – Kristján Kristjánsson – Magnús Bjarnason – Magnús Stefánsson – Óli J. Kristjánsson – Páll H. Jónsson – Páll J. Torfason – Páll Sigurðsson – Páll Stefánsson – Pétur Ottesen – Ragnar Lundberg – Sigurjón Friðjónsson – Þorstei. M. Jónsson – Þór Grímsson – Júlíus Hafsteinn – Presthólahreppur – Sjóvártryggingarfjelag Íslands

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360
Benediktarskjöl
Askja 5-6, Örk 3

©Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Sýslumaðurinn í Þingeyjarsýslu. Húsavík 12. sept 1921

Utaf innheimtu útsvars Chr. Bjellands í Stavanger hefir Stjórnarráð Íslands skrifað mér á þessa leið:

„Sem svar við bréfi yðar herra sýslumaðr um innheimtu á útsvari, sem hreppsnefnd Prestháalahrepps hefur lagt á Chr. Bjelland útgerðarmann í Stavanger, skal yðr hérmeð tjáð til birtingar fyrir nefndri hreppsnefnd, að Stjórnarráðið, að fengnum skýrslum, hefir ákveðið, að ekki skuli frekara aðhafst í máli þessu."

Þetta til kynnist yðr hérmeð herra oddviti til frekari birtingar fyrir hreppsnefndinni

Þórl Hansteen

Til oddvita Þverárhalalahrepps
Oddsstaðum

Rétt eftirrit
votar:
Árni G. Jónsson

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

SJÓVÁTRYGGINGARFJELAG ÍSLANDS H/F
REYKJAVÍK — ÍSLAND
SÍMNEFNI: INSURANCE
SÍMAR: { FRAMKVÆMDARSTJÓRI 811
AFGREIDSLA 542
PÓSTHÓLF 574

— ALÍSLENZKT FJELAG —

Reykjavík 16. marz 1921.

ÁTh/SH

Hr. alþingismaður Benedikt Sveinsson,

Reykjavík.

Vjer leyfum oss hjer með vinsamlega að minna á, að trygging sú fyrir kr. 3.750.-, af óinnborguðu hlutafje (75%) þeirra kaupmanna Jóns Björnssonar og Jóhanns Tryggvasonar á Þórshöfn, hlutabrjef í Reass. Comp. Væring, að nafnverði sömu upphæð, sem setja átti Sjóvátryggingarfjelagi Íslands, samkv. samþykkt á stjórmarfundi 3/6 1920, er ókomin í vorar hendur. Má alls ekki draga lengur að afhenda okkur tryggingu þessa, þareð búast má við að hlutabrjef þetta verði að öðrum kosti selt öðrum, en innborguð 25% endurgreidd ofangreindum kaupmönnum.

Með því að vjer erum í töluverðum vanda staddir útaf þessu gagnvart fjelagsstjórninni væntum vjer að heyra frá yður hið bráðasta, innan loka þessa mánaðar.

Virðingarfyllst

p. p. H/F Sjóvátryggingarfélag Íslands
Georg Ólafsson

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

SJÓVÁTRYGGINGARFJELAG ÍSLANDS H/F
REYKJAVÍK — ÍSLAND
SÍMNEFNI: INSURANCE
SÍMAR: { FRAMKVÆMDARSTJÓRI 811
AFGREIDSLA 542
PÓSTHÓLF 574

— ALÍSLENZKT FJELAG —

ÁTh/SH

Reykjavík 11. maí 1921.

Herra

bankastjóri Benedikt Sveinsson,

Reykjavik.

Fjelagsstjórn vor hefur á fundi sínum þ. 22. f. mán. gjört svofelda samþykkt:

"Samþykkt að krefjast þess af Benedikt Sveinssyni bankastjóra "sem er umboðsmaður Jóns Björnssonar og Jóhanns Tryggvasonar "á Þórshöfn, að hann þegar í stað komi fram með fullnægjandi "tryggingu fyrir hlut þeirra; verði þetta ekki gjört tilkynn- "ist umboðsmanninum að brjefin verði seld öðrum svo sem lög "fjelagsins ákveða."

Með skírskotun til samþykktar þessarar viljum vjer vinsamlegast skora á yður að láta oss í tje ofannefnda tryggingu,

Virðingarfyllst

p. p. H/F Sjóvátryggingarfélag Íslands
Georg Ólafsson

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Redaktör Helge Wellejus
Reykjavik - Island
Telefon 498

Rvik. 12. Maj 1921

Herr Bankdirektör, Althingspræsident
Benedikt Sveinsson.

Den Bevægelse, som i de nordiske Lande - Danmark, Norge, Sverige og Finland - bekæmper Tvangslovgivning, har bedt mig henvende mig til Dem for i Ærbödighed at anmode Dem om en skriftlig Udtalelse vedrörende Deres Opfattelse af Islands Spiritusforbud.

Som det er Dem bekendt arbejder man i de nordiske Lande ihærdigt paa at afskaffe eller undgaa den Tvangslovgivning, som enten er indfört eller er "paa Trapperne", - og Deres Udtalelse, som man tillægstor værdi, vil bidrage meget til at belyse Spörgsmaalet.

Jeg tillader mig saaledes med Forträstning at se hen til Deres Velvilje, og tilföjer: at min Anmodning ikke maa bringe Dem megen Ulejlighed - blot 200 til 400 Ord vil være af stor Nytte. Og Affatningen paa Islandsk eller Damsk vil være lige kærkommen.

Deres ærbödige
Helge Wellejus

(Vedlagt nogle Udtalelser.)

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Professor Finnur Jonsson har som Islænder særlige Forudsætninger for at kunne tale med i denne Sag. Han afgiver fölgende Erklæring:

I Erkendelse af, at Drikkeri, d.v.s. Trangen til at beruse sig gentagne Gange til Skade for sig selv og sin Familie (hvis der er en saadan) er en Sygdom, bör det ligesom andre Sygdomme ene og alene modarbejdes ved en dertil indrettet Kurmetode. For saa meget som muligt at forebygge Sygdommen, bör Börnene allerede i Skolen oplæres til at betragte Drikkeriet ikke blot som noget sundhedsfarligt, men ogsaa som noget unoralsk; Alkoholens skadelige Virkninger bör göres indlysende ved fornuftig Forklaring. Dette er den eneste moralske Vej at gaa til at bekæmpe Lasten. Thi Maadeholden Nydelse er hverken Last eller skadelig. Maadehold er det ikke vanskeligt at sige, hvad er, selv om Individernes Evne til at modstaa Virkningen er varierende. Gleden ved et godt Glas Vin eller et Glas Öl er en moralsk Nydelse, som kun dum Fanatisme og Misforstaaelse kan fornene os.

Hvad der for mig er afgörende, er netop den personlige Frihed. Den er i Nutidens Statsliv paa mange og altfor mange Maader blevet indsnævret. Et af de afskyeligste Fænomener paa dette Omraade er det at ville gribe ind i den Enkeltes private Liv m. H. t., hvad man skal eller tör spise og drikke. Det er fuldkomment absurd at kræve, at det store Flertal skal nægte sig en Snule Livsglæde for nogle forholdsvis faa Syges Skyld. Og det er absurd, at vi, som er sunde, skal være totalafholdende for, som det ofte siges, at være andres Forbilleder.

~~Og endelig er det notorisk~~ - jeg henviser til de grelle Forhold paa Island - at Forbud fremmer Drikkeri, Smugleri, og megen anden Immoralitet.

Derfor er jeg ~~XXXXXXXXXXXX~~ erklæret Modstander af Alkoholforbud - men vil gerne virke for fornuftig Maadehold.

Finnur Jonsson.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavikur

Forfatteren Gunnar Gunnarsson, der ved tidligere Lejligheder har fremdraget de uheldige Virkninger af den islandske Forbudslov, udtaler sig her om Tvangslovgivning i Almindelighed:

Det er egentlig absurd, at man skal behöve at begrunde, hvorfor man vil have Lov til selv at bestemme, hvad der passer en at spise og drikke. Man skulde dog synes, at det maatte höre med til de simpleste og selvfölgeligste Menneskerettigheder.

Men siden vi lever i en Tid, da Foreninger maa dannes til Vern om den personlige Frihed, og siden et saadant Spörgsmaal nu engang kan opstilles, skal jeg ganske kort svare:

En af mine Grunde (det vilde blive for vidtlöftigt her at opregne dem alle) til at modsætte mig et Alkoholforfud er den, at jeg i al Tvangslovgivning ser en Fare. Det Samfund, der maa ty til den Slags Udverligheder, for ikke at sige Uhyrligheder, i sin Lovgivning, giver i Virkeligheden blankt op, og Gengældelsen vil ramme det.

Frihed har altid været og vil vedblive at være den sunde Styrkes Tegn, mens Tvang derimod er og bliver Vanmagtens, den afmægtige Brutalitets afskrækkende Symbol.

Frihed forædler - Tvang forsimpler.

Derfor hader jeg Tvangslove, og afskyr deres Virkninger. Som jeg har set.

Gunnar Gunnarsson.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Herra Alþingismaður

Benedikt Sveinsson

Reykjavík.

R Kj[illegible]

Nr. 49

1/~~90~~ 81

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

PÁLL J. TORFASON

KØBENHAVN V.

Gl. Kongevej 95.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

12/1 '20.

I

Herra Alþingismaður Bened. Sveinsson
Reykjavík.

Kæri vinur Benedikt.
Er nú ekkert eftir á Íslandi, annað en kunnlendingar Hallgrímur-Marsar og fróðaþeirra? Er líkur búið að drepa allan dugnað og drengskapur úr þjóð?

Hvað hafist þið að?

Hvergi þessi, sóttum frá konum Íslands gamvart mjer úr af síðast handtaki mínu.

Eins og þú veisst, greip þú til hinsti þegar Jónar Íslands og Mósesar dana, voru að skiptu sjálfstæðinu (og pólitisku) frostaðin Íslands milli sín í vor. Miðsumar Wöfur Mósesar á Jón hann í Íslandi átta að gum, að réttsstuld Íslands. Blað hjer sjúkl sjónleikandin um að Jafnlítið manngildi og lítið íslenskt, aldrei gati stafist sjálfstæðinu og hulduð ekki pólitisk - Íslenzt vani gjaldþrota úr þegar o. s frv. og þótt þeir hafa komið á sinni sog ok þjóð bord að óhætt vari að fullyrða að Íslandi atti hvergi attvarf — nema hja Jónunum og Mósesi.

Þetta samsadi þú vera lygi og band stjórn Íslands að útvegur allt að kröfum á með svipuðum körum og hordmenn höfðu

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

þá B.a. er 2 til 2½% ódýrara Renta eða jafnvel ríkiðs upphæð og lánsupphæðin nam (2% Renta = Kapitalið á 35 árum [skattar etc]) ódýrara en Móses og Jón höfðu komið sér saman um, eða sjá fært að bjóða Íslandi. —

Fólkið þeir sóa gum nógu út af þessu. Einn af þeir vinir mínir, þeir er peningum vildu lána Íslandi eru skrifari eða Móses, kom svo að Móses lofaði Jóni sínum, að senda mann „Forsendingu" til London, þegar aðir vissu að hinum enska peningamarkaði var lokað, (á meðan hin breska stjórn var að safna stjórnarláninu til Ameríku) En vantaði mátti Jón nú til vara, ekki taka meira en hálfa Million £ og ekki mátti áður Ferðavan þar vera komna og hafði hann þó viðhaft allar varúðarreglur, bæði ~~með það að skafta~~ undrat strauum um endurn á „Sein = Andersen, og lofað Móses að borga gamlar skuldir m. m. fl. o. fl.

Allt þetta mál er langt mál — Sem tilvísun til skýlafestingar, leyg ég við hjá. upptakt til bréfs til Jóns Magnússonar forsætisráðherra, skrifað í þeim stíl er vera ber, og verðurþú að sía kurteisi og „tilit" alt frá. Bréf til hans frá á vor fer þú seinnar — Bíð ég þig leon það hjá á milli — — — —

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

— — Þá skilur mig hvers vegna þeg fordi „Andersen" yfir í fjármálum þeirra manna, er „vinir mínir" höfðu leitt fram á svíðið til samningsgörðar við sendimenn Íslands, eg svo langt kannast. Þá skilur eg fremur, að Andersen fjekk sín lán án þess nokkurt tillit yrði tekið til þeirra við samningsgjörðina. Vegna lakmarkanna á markaðinum, sem engínn hvað „gengi" (= Cours,) verði á lánum þegar það yrði boðið út, — mun giskuðu á, — milli 80 og 90 (það varð 91) þ. e. á hatta tölu lánsgjafar allt að 50,000 £ og þótt Andersen fengi 8 til 4000 £ sem skiptist á fleiri „útvegsmenn" en þessa, þá var alls ekkert tillit tekið til þeirra, þegar „gengið" í bili var sett milli 80 og 90 þ. e á 85. — Þg vil ennfremur skjóta því hjer inn, að „vinir" þeir er þg tala um, að staðið hafi að baki lánsgjöfum, eru hvor um sig — annar í Wall Street, hinn í London City áhrifamestu fjármálaráðendur víðsvegar og þeir vissu allt um að mjer var talin (1%) 5000 £ og að 4af þeim átti að ganga til manna þ. e. handhja P.J.V. Moses & Co. kið fjórða taldi þg mjer, og að þg, þótt í gemmi vari, þegar 150,000 £ vantaði er til London kom, — sagði þeim er lagði 149,000 £ til, að þg skilda kaupa inl. Obligationir til að fylla tölurna

12/1. '22. IV.

Tölunna o. s. frv.

Þá getur þú getið þess til hverfis skaðs hafi brunnið. Þegar Móses gat narrað Jóna sína til þess, að stimla sjálfa sig og Ísland fram í fyrir öllum heimi, með því þegar þá var búinn að borga mönnum þeirra það sem þeir áttu að fá, þá að gera þá ósæfnustu lítvanu, sem enn þá hefur sjest nokkurstaðar, til þess, að rána þessum 1000 £ úr sjóðs sins hendi, þrátt fyrir öll opinber skilríki. Skaðið batnaði ekki við það, að veikindin komu upp hjá mjer. Þeg varð að þiggja lán hjá Móses á 120% og þrefalda tryggingu (lánar minn sem þeg get um í bréfi Forsætisráðherra er í Stokin) og vinir mínir í London sjá eigi betra á Íslendingar þeir eru stjórn þeirra, sem þeg hefi fengið þá til þess að lána þeg (þeir hafa enga reinslu fyrir því að hagfræðistölur og reikningar landsjóðs og bankastofnana eru rjettar — þvert á móti) ósna lúsablesar, sem svikja og stela þar sem þeir fá þá viðkomið.

Hversu mikla þolinmæði þeg hefi orðið að temja mjer til þess ekki að senda einum mínum skíti og biðja þá skrevast í leikinn — eða að láta Ritzau skíra „Times" og öðrum frá framkomu

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

12/1 '23. V.

„Íslands" í þessu máli, vil jeg ekki reina
að skiira, það yrði langt mál. En þegar jeg
í gær varð að veita dauðveikum landa mín
hjálp, sem hefir getað bjargað honum, – og
sem hann tilur sátt – sátt sem hann drepst
úr af líkindum – frá minni hálfu, – þá hjet
jeg því, að rannsaka hvort blað brennumanna
væri nú orðið svo skítið að ekki mætti einskis hverfa
fáum þátt dugtvera í því.

Forsætisráðherra hefur lofað mjer, – drengst
á, nú hann Ralla það, – látið það sama í ljósi
við mælsmetandi menn hjá stjórnarráðinu, sem hafa ráðið
honum að gera ekki þennann skandala meiri
en hann nú er orðinn, – að leiðrjetta þetta sam-
– standis og hann kann heim til Íslands. En jeg
veit að Móses ekki hefur leist honum að gera
það og því nú hann dragga það. Hann er
nú í London til þess að láta umbaðsmenn
sína sinna þakka sjer, – krossa, sem ekki
eru tilbúnir enþá – og til þess að sýna
dugnað sinn. Móses hefur búið hann svo
vel úr garði að jeg – þráðlaust – heiri klátarinn.
Klátarinn að ammingja ivl. Fíkhnann. – En
jeg náði heirst hann fyrri. – Jeg mun þegar
gamli Mitchell og jeg þrýstum svo fast, að
telegrafinn til Íslands ekki varð stáðvaður lengur.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

12/1 '22

VI

það kostaði bréfka vini mína og mig heri þúsundu krónur, sem aldrei var borgað. En stjórn Íslands lætur Sendiherra ?? Íslands rukka mig um — — — 45 krónur 43 aura!!! að sögn skuld frá 1912 á víst að vera 1898 — — Jeg man þegar jeg klauf einuldi hásetar með stafnum Íslandsbanka, — það kostaði mig ádul mín á Íslandi. Íslendingar bríkuðu bankann til þess að drepa sjálfa sig og ofsækja mig og allt mitt, þar sem þú vand vid konid og gerdust andnjótkir þrælar hans. — Jeg man morg óhríngileg atvik frá sídari tímum. Einkennilegt þótti mjer 4. d. nóv. Móse, ~~sem~~ átti illarverslun Íslands, eins og margt annad, vildi ekki borga Íslendingum nokkid fyrir þá vörn. Íslenskur kaupmadur Karl Sæmundsen á Blönduósi kom til mín, bad mig fá leyfi Englendinga til þess ad flytja ull; þad fjekk jeg og seldi dönskum stjórnarmönnum ullina á 8 kr. kílóid (ull var þá á 12-13 kr.). Þessu reiddist Móse, því hann hafdi fyrirfram bodid allan ull Íslands fyrir 6 kr. en Englendingar voru þungir vid hann vegna flutnings overtíd. Þá skipadi (fuldi á) ~~hann~~ narradi) hann isl. stjórnarmönnum ad kæra mig fyrir brot á dönskum lögum (klausuladrí) náttúrlega gerdi isl. stjórnin þad

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

og fardi til ad hann ætladi - ætladi - ad taka alla inf. Ull fyrir 4 Kr. Kilogr. (Preis Moosevar) Náttúrlegu fræddi danska Stjórnin sendla Mósevar á því, ad salan væri ekki brot á dönskum lögum, nje íslenskum; - og á því, ad danska stjórnin ætti ad gæta danskra laga o. s. frv. - þá hló Móses, þótt sárt væri honum ad geta ekki látid inf. Stjórnina setja sig í steinum fyrir ad hafa bratid þvisa Mósevar og útvegad Íslandi hærra verd fyrir vöru þessa, en hann leifdi.

Og þó hrynur sídasta hnefl Stjórnarinnar alls.

Jeg hef órakt skjöl og skilríki fyrir ad verju skal 1% af línum, - fyrir ad útvega þad. Sáttajafar og allir vissu þetta og Stjórnin hafdi fyrirfram átvirdt gengid ad því (helstu ástædur Stjórnar fyrir hneplinum er ad ~~línt~~ hún hafi haldid ad einhver Andersen eda annar „sér" en ekki „sam" t. d. Verfusam ætti ad taka þessa 1%). Stjórnin hefur aldrei eignast nokkurn rjett yfir þessari 1%. - Hún er skilardi fyrir línum og línid ógilt ef hún ekki er greidd af hendi eid undirskrift. En sendiherra Íslands hvad umbod sitt frávikid umbodi annara sídadra þjódna, - þad er á þessum efni venja, ad ávisa kostnadi og ádrum skilyrdum

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

strax við undirritun samninga borðið – og þá varð því að hætta bréfi þaðan, með afsökunum um að það gerði ekkert, því lafið stjórnar Íslands var sama og bunki. Upphæð þessari fylgdist þá með þeim peningum er stjórnin tók við. Stjórnin skildi þetta líka vel, og hvorki mjer né nokkrum manni í síðustu fjárlögum gat komið til hugar nokkuð annað. Hún ljet því viljugt (þó und gengis og vaxtakrepli) greiða út 3/5 upphæðarinnar – svo lengi sem hún vissi að peningarnir gengu framhjá mjer. – En þegar kom til þess að greiða mjer minn hortuðu jökkum lætur hún skila – mumlega – að fyrst um sinn ~~gæti~~ slepti hún ekki meiru af þessari eign minni.

Aðlilinn er Máser skemt. Hann veit að afleiðingar fjíflaðis þessa, ekki aðeins um þar, að Íslandi er skipað á bekk, þar sem Máser á heima og í raði getur unnið hnútunnar – hulduna og að Íslenskri stjórn og stofnunum verður aldrei, – að minstu kosti ekki fyrstu árin, trúað fyrir öðru en því, sem Máser áberjast. Hann hefur nú fengið stjórn Íslands til þess að samna, að það sje rjett ~~sje~~ sem hann heldur fram, að Ísland, vegna hvinsedlis afkomendu Íslendinga form, megi ekki laust ganga, – þar sem smámuni

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

er krupla mesi, liggi á lausagálfi.

Þann blett er stjórnin með tilláku þessu hefur sett á hina íslenzku þjóð, undir ervitt að þau hurfu. Og blettur inn kostar þá menn er nú lifa á Íslandi miklu meira fje en allt lánið nemur.

Þótt þig geti hvest við, að hvað sjer að drepa úr þjer tilfinningu fyrir því sem hjer er lýst, bið jeg þig þegar þú hefur lesið þetta (og viðf. bréfi) fara til Pjeturs á Gautlöndum (hann er núst Handelsminister!) segja honum, að það sem við Hallar. Kristjánsson höfum talafast til viðreisnar Samb. fjel. sje ógerandi, og orsök þess sje mál þetta er fyrst um sinn lokar öllum dyrum. – Við kann fara með þjer til Magnúsar Guðmundssonar fjármalaráðherra. Provaceríð þar bréf það (skýrsla um málið) er Jón Konungsríkan Sveinbjörnsson með þessu skipi sendir sem áburðarbréf til hans. Bréf það kemur hvort sem er fyrir Alþingi og lausung þess gagnvart yrkur Pjeturi hefur aðeins illt í för með sjer. – þú undur ekki stungið undir stól. Þegar þú hafið lesið það, – þá gerið náttúrlega ráð fyrir að jeg sje reiður út af öllum þeim og öðrum sem stjórnin hefur sýnt mjer og þú lýsir málavöxtum af einhlíða, – og fengið lýsingu mína sem

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

12/1 22. X

áreiðaleyn vill fyra athafi stjórnarinnar svo langt og lengi sem hægt er, — þó skorið á hann að senda mjer með vissuleiti ca kl. 5 ca 5 þá er jeg á eftir. Þá Jeg kem svo með fyrstu ferðum og geri upp við stjórnina um eftirstöðvar og skaðabætur. Jón Konráðsson Sýslumaður hefur skrifleyn tjáð mjer, að hann hafi vísað stjórninni beina leið til mín. Jeg hefi látið Hæstarjettarmálafm. Ulf Hansen skrifa bæði forsætis og fjármálaráðherr og mun jeg reina að halda honum í skefjum, (Hann vil láta eitt blað hreifa málinu sem fyrst) þangað til jeg fæ skeiti frá þeim um það hvernig sjen hvernig málsins. - Jeg skoða allann áróð t.d. að hver ráðherra vísar til hins, eða til sláðurs sem þeir hina til í hrut sinn, - sem úna svívirðu. - Jeg kem til Íslands hvort sem stjórninni þóknast að verða við þessum tilmælum eða ekki. Mín mig er það eins og með ráðherrana - það er ekki einleikt að þeir fari frá völdum, - það verður að taka tillit til hvert þeir fara - þad er ekki aðeins sama hvernig jeg kem, eða hvenær.

Þangað til viðunanlegt svar er stjórn Íslands hefur látið hafa sig til þess að fresta í þessu máli gagnvart mjer, er að fullu bætt og þeir Íslendingar er valdið hafa verkinu

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

gerðir óskaðvænir Íslandi — en allar dýr lokaðar fyrir Íslandi meðal siðaðra þjóða — aðrar en hakdýr sauðastin dauðsökva gyðingsins.

Þjer þykir máski þetta ofmælt. En það mun reynast rjett og sú reynsla kostar Ísland þ.e þig og yðkur alla ~~[illegible]~~ þáungmenni sem hinn ákveðið gjörða skjómar yðkar, skaði í tilæna yðkar. — Skaði sem ekki verður bætt.

Það er ít af skitsemi stjórnarinnar, daðleya bæði á mjer. Það er veikindi hjá mjer — Það er tekið lúgtaki — Jeg er á dreji hvergjum gerður að misindismanni; en slikt er ekki aðalleya örsök þess að mannali mín mun reinast áhrifamikil — heldur er það nærðjerð yðkar á fjo þau er jeg ítrekaði — skömmin sú er þið á öllum sviðum ~~gerið Íslandi~~ er hjer að lútu — gerið Íslandi, sem er aðalorsök þess að mannali mín reinast rjett.

Það afl sem — sinn rambyggileya og mót róji um Ísland var um allu mörku lýsið — opnaði Íslandi þjóðt traust á öllum sviðum (1 Mill. á lín er hátt tjónt 1/10 Mill. vandra manna og lands) og opnaði allar dyr til samvinnu við besta og sterkustu menn þessa hnattar, — er líkur nógu sterkt til þess að loka dyrunum, þangað til þessi skítublettur

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

12/1 '22. XII

er af Íslandi þurfum. Og þið munuð fljótt, á öllum sviðum sama, að ekki er afmelt. Tíðindum yðkar um þessi 500,000 £ verður yðkur kraðfara á eftir er réðar ekk sjálfsstæði að fullu þyrst um sinn. Og af tíðindi yðkar, eru svikin gamvart mjer þýðingarmeiri þáttur en tölur hinda til.

— Þy sendi þjer að sinni ekki skjöl — en skildi Marnio fjármálaráðherra, þegsknast við að láta þjer í tje, skjölin eða brjef Kaaunigsritara, þá fer hjer á eftir:

Senpunt	Löbe Nr	Indtelefoneret fra Nr
		Navn Kabinetsekretær
Statstelegrafen		Sveinbjörnsson
Gebyr	22 kr. 20 Øre	Stats Telegram
	~~12~~ 10	til Reykjavik fra Knapp Haf.
	~~70~~ 70	
Tilsammen 23 kr		

Nr 388. 111/110 Ord (o, Gr.) 14/7 1921. 16 T. 15 M.

Telegrammets Adresse og Tekst:

Stjórnarráðið Reykjavik.

Engelsk Laan Femhundredetusinde Pund, kan nu skaffes 7% kurs 85 pari 30 Aar første Afbetaling July 1923 dette Tilbud vil efter Gaarsdagens Oplysninger til danske Mønt udbringe ca. 9 Millioner 656 Tusinde Kroner alle Omkostninger Stempler etc. med Undtagelse af Tryktning Obligationer, iberegnet. (Stop) den tidligere omtalte 1% Kommission

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

12/1 '22 XIII

trækkes fra nævnte Sum og udbetales igjennem mig (stop) Det kunde tænkes at Dannebrogen Kunde sætte 1% op, dog usikkert (stop). Udbeder mig Regeringens Telegram-svar om den eventuelt ønsker et saadant Dann og skal jeg derefter foranledige telegrafisk Meddelse fra Bankhuset om nøie Dann direkte til Regeringen nærmere Ordning efter Regeringens Ønske Landan eller Kjøbenhavn Kommercitarie

Gunnar Thors Rigtighed bekræftes

Khavn den 30 December 1921.

Telegrafdirektoratet for Kantorchefen

Regnskabsafdelingen. A. Jacobsen fuldmægtig

Ósk adur minar fyrir því að Kommercitari var ~~vonba~~ fullkrin minn hefi jeg fart lib i midf. brjefi til Forsætisradherra — Ein adalástadan var sú ad Maseo þ.e. hinbandur stjórnarinnar hjer, hafdu neitad henni ad eiga nokkurr mátt vid mig; — opinberlega og fann jeg mig í því hjekkar vegna í Islandi. — Jeg fer hjer ekki ít í Brjef mitt til Forsætisradherra 6tu June — það var sakleysi ad sinna því ekki. — Jeg hafdi þá skaffad Ander. Skr. til min þín fard það sídar. Ein af brjefi Kommercitarans d. 27/12 21 fer hjer eftirrit:

„Eftir ad jeg undirgeinnis hefi talad vid herra forsætisradherra Jón Magnússon, og sjálfum herra Kaupmadur, um smærd þann, sem Kanzlinn er á þrávisdum-greidslu þá ít af útvegun

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

12/1 '22 XIV

„ríkisláns Íslands í Englandi, er fara átti um mínar hendur, og árangurslaust ~~[illegible]~~ ætlast ad greida út, skal ég hér med tilkynna yður, ad ég í samskipti til Stjórnarráðsins hefi óskad þess, ad eftirstödvar provisionarinnar verdi greiddar yður beina leid, án frekari milligöngu frá mínu hlid, og ég hér eftir ad þessu leyti til máleid mjer óvidkomandi"

Virdingarfyllst

(Sign) Jón Sveinbjörnsson.

Herra Kaupmadur Páll Þorfason

Eftir tilmælum Jóns forsetaráðherra Magnussonar hefur hann skrifad skipsins til Magn. fjármr. Guðmundssonar um máleid. ~~Skipsins~~ J. M. vildi ekki ad ég byrjadi kyrsetningarhlutunum í London m. flr. — Skipsins þá finst mjer ad þú, sem Alþ. forseti og ég vorum flokksforingi — ásamt Sigtri frá Gautlöndum, sem verdur þessanulegra fyrir hnaski ít af öhag (ad líkindum krunu) þeim er þóttumarfjölgun verdu fyrir ít af glupsdi þessu, — eigid kröfu á ad sjá. — Ég hef mörgu vid þá skipsins ad bæta — en hún nægir til þess ad sýnast fyrst og áðum hversu óviturlega og niðslega stjórnin hefur komid fram gagnvart mjer.

Ég hefi heirt ad Stjórnin hafi verid búinn ad gefa út skipun til Sendiherra um útborgun Provisionarinnar — en tekid

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

12/1 '22. XV.

þá skipum aftur. Krefðu M. G. um hvort þetta er rétt og af hvers völdum. — og ástæður. —

Allt það tröl sem þig hef heirt að stjórnin hafi komið með er að engu rétt. Bæði sendiherra og ~~aðrir~~ stjórnin víssi löngu áður enn sendiherra fór til Landon til undirskrifta — allt um þetta mál. Og þótt stjórnarmenni hefðu beðið til, eða látið bíða til, eitthvað nýt ~~um~~ eftirá um, að hún ekki hefði vitað að „Provisionin" gekk beint til min, (til uttlutunar eftir gedþótta mínum) þá er mergur málsins sá að 1% Provisionin er skilyrði fyrir lánina, sem stjórnin hefur gerzt að, við undirskrift af fullu, — en samþykt fyrir löngu.

Eins og málið liggur fyrir — en afsakanir sem koma fram eftirá — í þá átt að stjórnin hafi ekki vitað að það eða hitt var svo og svo — mikla heimskir og þá mikla sakleysi og óheillavænleg fyrir Ísland — heldur en hreint og beint að segja; — „Já þyrft þetta átti að gangra til Páls — þá rann þig þú eða stel ef þig get." — Það má nefna þetta fínni orðum og vinir mínir er upptekið þessa löyndu á borðið, — eins og þá var ástatt fyrir Íslandi, — skaða þessa líbann stjórnar Íslands — með ádrum augum, en hertaprangar þeir er stjórnin á sterk sinn hjá — ef hann er nokkur meðal alþingismanna Íslands.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Góði vinur; — Jeg sje að framanskrifað er orðið of langt til þess að jeg verði beðinn að yfirfara það og hreinskrifa, áður ofljótt fer. Líka of langt til þess jeg gæti beðist við að þú getir haft tíma til þess að yfirfara það, — jeg reini þú að resumera það fljótt.

„Í síðari hluta Maj= gerði jeg vita fyrir ~~stjórn~~ Íslands sem engum annar en jeg gat gert, — Með tilvísun til Sendiherradeildar Breta hjer (Turners Handelsattache) um það að bæði leyfi Bretastjórn til itbot á Ísl. Ríkis-láni og að menn fæir að baki til bæði mína stande sjen svo setti að gangga meir að þú vissu að itbæði mistæpprist ekki, — enda áleyrgist þeir það, — bjóð jeg að útvega — eða þar sem jeg vissi að stjórnin ekki vildi við mig eina — band á láta andsvörin útvega Íslandi Ríkislán tvöfalt meira og mörgum Milliónum krónum ódýrara en Íslandi fá ~~stóð til boðs hjer~~. — beðlaði um hjer. — Mjer var sýnd hver fjeráætlun Mádgun á fatur annan, sem auðvitað ofljótt að þú að jeg sleppti málinu. Jeg lagði rétt á um þagnaðsku. dag inn eftir Klapp allar Gyðingakvár ásamt Íslandi, að fjelagskap minn. á sama tíma er beðinn haldið áfram frá Íslands hálfu hjer svo andmjúku, — Nl. að útvega Íslandi hengingarfrest til nokkurra ára með því að láta banka hjer ottildinga saman Kröfum Verslunarhúsa hjer á eitt þeirra á Íslandi og gera kröfur þar að

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

réttiskuld Íslands. Þetta gaf ástæður til hins opinbera blaðaráðs sem ýkkur á Íslandi er að nokkra kunnugt. En ýkkur er ekki kunnugt um bakfjaldaleikinn, – sem var svo óskiljanleg, sem nokkurn einn hefur verið framinn gegn nokkrum manni eða mannfjölda. Jeg stóð þar einn og var á ísl. skrifstofunni neitað um statistiskar upplýsingar, er annars von hverjum manni falar. – Hvort hinir amerikönsku = enska vinir mínir hafi verið þjettir á velli eða eigi, má marka á því, að allur blaða og bankaráðgurinn kreist ekki. Þeir og jeg sátu við sinn keip og líkt var falt eftir sem áður. En svo kom samt, að þegar Ísland eigi gat sinnt þeim máli sýna Konungsveitsla og þeirrakonar, – enda óspart dundið á mjer samvitlaus þeráðuneyti, frá Íslands hálfu, – annarstaðar frá kreist það ekki, – þá vikkist áðstaða mín nokkuð.

Loksins – þegar Ísland vaknaði úr Kaunaðsvímunni – Markaður var orðin ófær – þá mátti taka helming þess láns er naðst. Síðan var sendur maður frá Reykjavík beinlínis til höfuðs málefnis er Íslands og þekk kann kross þeir, þótt ekki heppnaðist að drepa mig nje málið algjörlega.

En álla var jeg og hálstuður Íslands líkkum.

Svo kom að afkendingu þeirrar þeirra er Ísland – með fullri meðvitund langjafa – hafði skuldbundið sig til þess að greiða þeir útvegun

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Nr. XVIII

Meðan fjð gekk til amarai en nýr-adullyn til þess að breiða yfir bresti í stjórnarinnar (B. x B. 30,000 kr. o.s.frv.) greiddist það-þó með drætti og vífilengum. En þegar kom að því að B.J.T. átti að fara að fá sinn ítlagdann kostnað,- þá kann hin fyrverandu skilabað- „af peningum þínum ~~farta~~ sleppir stjórnin ekki meira fyrst um sinn.- Eins og þig fyrr sagði er vágesti hjer daglega til þess að sækja skattaafsláttinn af hinum miklu tekjum. Veikindi eru hjá mjer- og þig lána það fje, er Ísland ljek — stelu — rana- eða hvað menn vilja kalla þetta ~~fjeð lánar mín~~ þegar er gríðet- með 120% vöxtum hjá dönskum okurkörlum, sem eru töluvert manneðlegri en stjórn okkar þar heima.

„Þig hafði lofað þeir ótakmarkaðri umsetningarupphæð þeir peningastofnanir okkar, (B. þegar hún var að velta þar) öðrum sjávarútveg okkar,- þeir Sauðnaðarfjelag okkar allt með kjörum er þjóðbankinn danski ekki fær. Þig hafði Marara Nielsens hlutafjelagið í fossalyggjunum, járn og aluminium náni okkar.- þriðjungur ódýrara fje til Suðurlands ferðatakja (p.e. til ~~Vestfjarða~~ Vestmannaeyja Reykjar o.s.frv. Lofað manna sem eru afkomendur þeirra manna er skapað hafa M.S.A. og Ísland og sem nú eru ákveðnir um alheimsmál

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

12/1 '22. XIX

Nú dunar stjórn okkar á grafarbarmi allra þeirra mátefna. Jeg heimi daglegu sveltíð í Sambandi J. M. & Co. í London og er sá kremadans mjer leiður þótt máske yrkur oju skemt þar heima. — Sem betur fer hefi jeg ekki gefið upp hverjir fáð eru þeir lánið veitir í raun og veru — svo Landinn getur aðeins framið jiflaði sitt grammi fyrir Herbert Wang & Co. Eins og þú veist eru „Representantar" íslenskir ekki við þá fjöl feldir einu, að knupla peningum, heiðri, hugsjónum o. fl. heldur hafa þeir þann óterjandi, að viti þeir af við hvern maður hefur sambönd, þá brjótast þeir inn á hann og byrja að vagga-hagga og láta skvalinugjalátum við hann, þangað til að honum verður „bilt og bölvar hverutveggja.

Ef okkur annað er til í himni íslenska Orðk en það sem þið nú sendið eit, — þá er hollast að loka dyrunum og láta Moses ráða hvert vekur. Hann lætur yðkur ekki drepast á hrönnum meðan hann fær nóg kjöt og lýsi til að sjakra með frá yðkur, og fær það með sínu verði. —

Ja þú furðar þig allt þetta rausi. Þú ert sjálfur orsök þess að jeg sendi þjer það. Jeg hef um oju þá von að pólitikin

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

17/2 '22 XX

ekki hafi enníþá dregið allann drengskap úr þjóð.

Ef þeg kemst heim, hef þeg tilneyð nýmæli með til þessa fáu, sem enníþá eru menn þar heima. Bið þeg bera kveðju til Kristjáns ef hann er í Reykjavík. Mann. Arnb. ef eitthvað er eftir af honum. Sigurðar í Vigur, sem nú eðlilega gerist forsáttur og til heima sampingomanna, að svo mikla leiti þeirsem til einhvers nýtir annars en láta hafa sig að skálkaskjóli þeirra er nú frálíða Íslandi.

Það veltur mikið á því að þeg fái telegram frá þjóð – helst áður en Gullfoss fer hjeðan þann 19de um það hvenær horfur eru og hvort þá verði fært Magnús Guðmundsson til þess „að sleppa náðinni". Þeg sje að öðrum kosti ekki til neins gagns að þeg komi heim. Engínn má skömm renna af því sínist, sem forlög Íslands sjeu þau að vinna til refsingar og bera ábyrgðina.

Með bestu kveðju

þinn einl
P. J. Thorsteinson

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

1.

21-12-21.

Gjörningsbréf
rjett samrit
Þ.J. Valdarson

Ólafur Ólafsson

Hæstvirtur forsætisráðherra,

Í samræðu þ.16.þ.m. urðum við ásáttir um, að leggjast á eitt og afstýra frekari vandræðum út af gjaldi fyrir útvegun enska lánsins. Þjer beitið lægni yðar og hyggju til þess að meðstjórnendur yðar sleppti haldi á gjaldi þessu og bæti tjón það er þegar er orðið. Jeg rita yður upplýsingar þær er jeg get af hendi látið. Hvorutveggja mun nægja til þess að svæfa þann misskilning er nú [illegible] gera þetta mál að mesta vandræðamáli.

Auðvitað með þeim fyrirvara, að ef tilraun þessi tekst ekki, að þá verði það er jeg rita hjer, ekki notað til óhags málstað mínum.

En málstaður minn er í aðalatriðum þessi:

Skýrsla fjármálaráðherra í íslenskum blöðum (Lögrjettu) er rjett í þeim atriðum, að aðalskilyrði fyrir að lánveiting kæmist á, er að því er hann telur:

85 o/o gengi 7 o/o ársvextir og 1 o/o af láninu fyrir að útvega það, þessi £ 5000 subsidiart - 15 o/o voru mín eign, frá undirskrift lánssamnings, og stjórnin hafði og hefir engann ráðstöfunarrjett yfir þeim, annan en þann sem jeg, eða fulltrúi minn konungsritari veitti henni. - Ekki aðeins þeir breskir og amerískanskir menn er við samnings-

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

borðið sátu - heldur og þeir menn er að baki þeim stóðu og höfðu lagt fram peninga þessa og brotið ísinn fyrir Ísland í þessu máli, og tilbúnir voru að ganga í lið með okkur í öðrum málum, vissu allt um þessa 1 o/o og til hvers hún átti að ganga. Vífilengjur um afhendingu hennar, telja þeir grunnhyggna tilraun til samningsrofa, sem á þessu stigi máls kastar hinum óheppilegasta blæ í þeirra augum á rjettarmeðvitund Íslands og stjórnar þess. Það er ekki tilverknaður stjórnarinnar, - heldur sómi Íslands sem er orsök þess, að jeg ekki fyrir löngu hefi ávísað einhverjum þeirra upphæð þessa og beðið þá halda henni í lögheldi, þangað til dómur væri genginn fyrir enskum dómstóli.

Án þess að færa nokkur frekari rök skýt jeg því inn hjer til skilningsauka, að ítök sem jeg á og áður ekki voru föl breskum og ameríkönskum borgurum, nú eru föl fyrir mörg hundruð þúsunda króna lægra verð, en ella hefði orðið, ef samningar um lánið - meðal annars um þessa 1 o/o - ekki tókust. Þetta innskot aðeins til þess að skýra hverjum augum þeir er þetta vita, muni líta á tilraunir til þess að verðlaunum, að svifta mig rjetti viðvíkjandi því lítilræði er hjer um ræðir af kostnaði mínum og fyrirhöfn við lántökuna. Móðgun sú og lítilsvirðing persónulega sem felst í hinum munnlegu skilaboðum um, að fyrst um sinn fái jeg ekki meira (af peningum mínum) ekki meðtalin.

Vefengi menn skýrslu fjármálaráðherra eða leggi annan skilning í hana, en að framan er bent til - er skýrsla konungsritara og stjórnarmanna - eða vitnisburður þeirra fyrir rjetti - ef til málaferla kemur - ótvíræður grundvöllur fyrir dómi fyrir upphæð þessari og fullum bótum.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Ekki síst vegna þess enginn annar hefir gert, eða getur að ósekju gert kröfu til gjalds þessa.

Vilji menn vefengja atgjörðir konungsritara fyrir mína hönd, og t.d. segja að Andersen hafi gert kröfuna og hafi ekki rjett á yfirferslu til mín eða eitthvað þvílíkt, - þá sjer hver heilvita maður, að fullar sönnur munu fást fyrir því að frá byrjun er hann og jeg eitt. Landssjóði má á sama standa hverjum upphæð þessi er greidd (sjá síðar). En það leyfi jeg mjer að benda á, að á sama tíma sem við gerðum kröfu frá Andersen um 1 o/o, gerðum við í brjefi til yðar frá mjer, sem þjer ljetuð sendiherra svara mjer upp á þ. 8. júní þ.á., kröfu til hluta úr því, sem lán það er við útvegaðum, yrði ódýrara, en það lán sem stjórnin þá átti kost á. Jeg hefi ekki enn þá reiknað út hvað sú krafa nemur í krónum. En vaxtamunur mun vera 1 o/o. Vextir 1 o/o af 10 mill.kr. er 100.000 Kr. á ári. Kapitalíserað með vöxtum og vaxtavöxtum í 35 ár nemur upphæðin ca. 5 mill.króna. Minn hluti úr þessu ætti því að vera ca. 1 1/4 mill.króna. Það er vel gjört að stjórnin með því sem á undan er farið, heldur lífi í þeirri kröfu og farir líkur fyrir, að það sem gengið hefir til mín hingaðtil, ekki sjeu hluti af 1 o/o fyrir að útvega lánið, - það voru peningar sem háttvirt stjórn engin tök hafði á, - heldur afborganir af hlutkröfu minni. -

Jeg skal svo um stund eltast við rök fyrir vífilengjum þeim, er mjer hafa borist til eyrna.

Menn segja lánið dýrara sökum þess að Andersen gerðist erindreki lángjafa og fjekk borgun frá þeim. - Þetta er illgjarnt rugl þeirra er ekki þekkja málefnið. Sem fulltrúi lángjafa átti

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Andersen hægra með að gæta hagsmuna beggja og binda lángjafa við gjörðir sínar og skoðanir. - Þegar stjórnin gekk að því að borga þessa 1 o/o var krafa lángjafa 7 1/2 o/o ársvextir 85 o/o gengi (tollar aðveði m.m.) o.s.frv. Lánið varð meðal annars 1/2 o/o lægri ársvextir, gengi sama. En 1/2 o/o lægri ársvextir af 30-35 ára láni þessu nema nær 90.000 £ eða reiknað í gengi að áðtluðu meðaldagsverði 14 o/o - sem mun mega telja 70.000 £ virði í þessu sambandi, sem umsamið var, þegar við undirskrift samningsins, þessi 5000 £ áttu að falla til mín. Leggi einhver þá spurningu fyrir lángjafa hvort lánið hafi orðið dýrara, af því að hann gaf Andersen þóknun, - þá furðar hann sig ekki svo mjög á heimsku spyrjanda - menn hafa innan vissra takmarka heimild til að látast vera heimskir - en lángjafi fær í þessu sambandi, óknnandi viðbjóð á illgirni þeirri er spyrjandi vill leyna.

En hvort sem lánið varð dýrara, eða ódýrara, þá er 1 o/o = £ 5000, eventuelt minus 15 o/o, þóknun fyrir útvegun lánsins, skilyrði fyrir útvegun þess, - samþykt við undirskrift. Annað mál er það, að rjettsýnir og höfðinglegir menn, hefðu bætt £ 5000 við, fyrir frammistöðuna.

Ekki svo að skilja, að jeg þakki mjer eða Andersen eingöngu að þessi 70.000 £ unnust, eða að heppilegri málalok urðu en áhorfðist. Sendiherra á þar sinn hluta óskertann, einkum í því að samningsatriði (veðsetning ákveðinna tekna ríkissjóðs, sem velfelstar þjóðir þá skuldbundu ríkislán sín við, urðu betri en nokkur þá gat vænst m.fl. Jafnvel þótt jeg að nokkru kunni honum vafninga þá er nú eru áðrðnir (sjerstaklega að tjekkinn til mín var ekki afhentur við undirskrift lánsins) - skal hann frá minni hálfu njóta sannmælis, að hver þjóð gat verið vel sæmd/ af

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar á Borgarskjalasafni Reykjavíkur

II.

frankomu hans, á sviði þar sem hann var nýr maður og óreyndur og vandfarið er þaulæfðum fjár- og stjórnmálamönnum. Í þessu sambandi skal það tekið fram, að Ísland þarf betur en oft hefir verið, að vanda til er það sendir út menn til samninga við aðrar þjóðir. Að bankastjóri Kaaber, sem stjórnin sendi til samningagerða, - er sendur af pólitískum ástæðum, - en ekki sökum þess að nokkur hafi getað vænst þess, að hann hefði reynslu eða vit á fjármálum, á því sviði, er hjer um ræðir, er mjer fullljóst. Hann staðhæfði það t.d. að eftir sinni samnæringu þyrfti Ísland ekki á láni að halda, og ef það tæki lán, gætu sín "sambönd" útvegað það betra og ódýrara en hjer var um að ræða. Hið fyrra sýnir óhreint hugarfar, ef hann lætur skipa sjer til verks sem Íslandi er ógagn..að, að hans samnæringu, - hið síðara er landráða ef þjóðbankastjóri Íslands getur útvegað Íslandi betri kjör en gerði það ekki. Að slíkt kasti skugga á þá er mennirnir senda, er einsætt. Sendiherra tókst að vísu aðdáanlega að breiða yfir þetta, - og það, að maðurinn sýndist sendur til höfuðs frangangi málsins. Jafnvel einföldum íslenskum "bankastjóra" gat ekki verið ókunnugt, að í yfirstandandi fjármálaorustu heimsins, standa fjármálamenn jafn ónáðverðir og í orustum ófriðaráranna og að þeir er sigur bera og lánið veittu, eru hörðustu fjármálafjendur þess flokks, er telur Landmandsbankann og skjólstæðing hans Landsbankann, til síns liðs, og sem nú á lítið traust og fje eftir í fjármálaheimi þessa hnattar. Tókst sendiherra snild-

Eimskipafélag Íslands Bókasafn © Gegnir.is Landsbókasafn Íslands

arlega að firra málið vandræðum á þessu sviði.

Hallgrímur sambandsstjóri Kristinsson sagði mjer dálítið af frægðarverkum, sem Kaaber hjelt sig hafa unnið í London. Einnig að herra bankastjórinn hafi ekki vitað af Páli Torfasyni í þeirri ferð og hendu menn gaman að því.

Það hefir bólað á ýmsu út af því, að mjer hefnaðist að fá konungsritara Jón Sveinbjörnsson til þess að skorast í mál þetta með /Pjer.

Fyrsta ástæða var sú, að jeg sem vel veit, hverjum ísland í raun og veru mest á að þakka heppileg málalok flestra stærri velferðarmála. Jeg þekti hann sem hyggjinn, tilþrifamikinn og óyggjandi liðsmann, þegar um sama hagsmuni íslands var að ræða.

Ennur sú, að ekki aðeins hæfileikar - heldur líka staða hans gerði fjendum máls þess og þjónum þeirra óhægra um vik, að hindra frangang málsins með smáblekkingum og mótþróa. Það þurftu stærri skot á hann en mig. T.d. mundu þjónar íslandsskrifstofunnar hvorki neita honum um opinberar upplýsingar eða að framsenda skeyti um opinber/ mál o.s.frv. Það er áugnaði hans að þakka og íhlutun, að þær upplýsingar er þurftu til frangangs þessa máls, loksins fengust og urðu frambærilegar m. flr.

Hin þriðja var sú, að hann er lögfræðingur og mjer miklu fremri í því að verjast ýmsum þjóðlýtum, barnaskap og smásálarskap er stundum gægist fram á Islandi t.d. tilraunin til að narta í fjeð, heiður og viðurkenningu mína, án þess að gæta þess, að nart það kostar ógrynni fjár og töluverða fúlgu af sóma.

Sú var fjórða ástæða, að jeg skuldaði honum sönnun þess,

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

að svo langt er jeg fs ráðið, vildi jeg ógjarnan reynast ódrengur.

Það var tilgangur minn að borga skuld sem á mjer hvíldi til hans ef losnað hefðu peningar, og að sýna honum svipað traust og hann sýndi mjer. Skuld sem var kostnaður við að koma málefni í kring og Íslandi varðaði miklu.

Menn vilja vita hversvegna jeg hefi borgað Grosserunum Berner og Buch 30.000 krónur.

Berner segir Sigurð ráðherra Eggerz hafa beðið sig leitast fyrir um Ameríkulán. Að jeg hefi þrátt fyrir það að mjer hafi fundist gengið fram hjá mjer, gefið sjer bendingar, og sagt að ráðherra væri "god nok". Byggt á þessu hafi hann farið til Ameríku og komið aftur með sannanir góðra undirtekta. Eggerz hafi ekkert borgað sjer af kostnaði og fyrirhöfn. Hann eigi því aðgang að mjer um þetta. Þessa kröfu hefi jeg aldrei tekið alvarlega.

En hjer í bæ er fjelag sem heitir "The northern agency". Buch er frankvæmdarstjóri, Berner á hluti, og Statsgældsdirektör P.O.A Andersen sat í stjórn þess. Í vor þegar við A.P.Andersen gengum saman um að útvega Íslandi lán í Englandi ef á reyndi, - sem öllum var ljóst að mundi verða, þar sem Danir þá höfðu með herkjum fengið ameríkanskt lán með 9 o/o og sje rejtt litið á með 11 o/o effectivum ársvöxtum og eigi nema lítinn hluta þess er þeir þurftu til þess að bjarga frá hruni, - varð að ráði, að Buch og Berner legðu fram fje til lúkningar kostnaði við þetta og fengi hluta af hag (1/3) ef heppnaðist. Að sögn Andersens lögðu þeir fram nokkuð fje til ferða hans. Þegar hin fyrsta tilraun mistókst, sökum þess að Island var ekki til-búið, - peningamarkaður lokaðist, - þeir er lofað höfðu fje til

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

lánsins gengu úr skaftinu sumir, o.s.frv., mun þeim herrum ekki hafa litist vel á, eða verið í fjárþröng. Enda mun þá Anderson hafa efað að nokkuð yrði úr því að Ísland tæki lán, því hann gaf þær upplýsingar, að hann færæi kröfu þá er hann fyrir okkar hönd hefði gert fyrir 1 o/o þóknun, að fullu yfir til mín, þar sem hann út af öðrum málefnum (Aarhus og Sönderjyllandslán m.m.) væri genginn í þjónustu þeirra manna er honum höfðu verið útvegaðir í London til samningsgjörða um Íslandslán og vildi hann að jeg borgaði þeim B.& B. það sem þeir hefðu lagt fram, ef síðar yrði eitthvað úr lántöku. Jeg hafði ekkert á móti því ef þeir herra NB hjeldu áfram fjárfremlögum, þar sem þyrfti. Treysti þeim loforðum þeirra í því efni.

Um miðjan Ágúst þegar hinn breski markaður var lokaður, jafnvel fyrir breskum kolonialánum, sökum lántöku bresku stjórnarinnar á 500 mill.£ til Ameríku, - og allir þóttust vita, að engin hætta væri fremur á því að Ísland kæmist að fyrst um sinn, - þá lifnaði yfir láninu frá Íslands hálfu. Var lagt fyrir sendiherra að fara til London, - ekki til að færa sönnur á að lánið fengist ekki og alt skraf um það væri flapur eitt - nei hann átti að skrifa undir lántöku fyrir Íslands hönd á 500.000£ og var umboð hans víst einkennilegt mjög, sbr. að hann ekki gat greitt samþyktan kostnað við lántöku.

Þeir menn er lofað höfðu að leggja fram peninga í bili, þangað til lánið yrði opinberglega boðið út á breska markaðinum, voru úti í sumarfríinu, og víst taldist, að minsta kosti, að 150000£ vantaði, þótt lánið yrði ekki nema 1/2 mill.£ Helstu fjárráðendur voru löngu leiðir á þófinu. - Ekki svo auðgert að halda trú Ander-

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

20.12.1921

III.

sens vakandi þá daga, enginn leikur að fá í tösku sendiherra þau gögn, er hann þurfti á að halda. - Og verst af öllu fregnin um að danskur íslendingur, Direktör Landsbankans, samvinnubanka Landmandsbankans, sem þá var í fjármálaóvinaliði þeirra er styrkja vildu Ísland með peningaframlögum, væri á leið til London - til aðstoðar sendiherra! - - -

Föstudag 19.ág. - eftir að búið var að panta farseðil og hótel fyrir sendiherra, - kalla menn þá til London er líklegast þótti að björguðu málinu á einhvern hátt o.s.frv. kom Andersen uppgefinn til mín, segir að snúa verði ferðinni aftur - aðallega vegna þess að fjárframlögin frá B.& B. hafi brugðist, hann geti hvergi drifið upp ferðakostnað á þeim fáu klukkutímum sem til umráða sjeu o.s.frv. o.s.frv. Í stuttu máli alt sje strandað, aðallega á óeðrheldni B.& B. í síðasta augnabliki. Þetta var litlu fyrir kl. 2 .

Nú þótti mjer gerast óvint nokkuð um sökin.

Peningavandræði hjer voru þá mikil. Sjálfur átti jeg að venju enga opna fjársjóði. Kunningjar mínir flestir í burtu og bönkum lokað nema til út og innborgana.

Bað bresku sendiherradeildina sjá mjer um passvísum þótt skrifstofunni yrði lokað. Fjekk mjer passa. Bað kunningja minn sjá fyrir heimili mínu með 2000 kr. á mánuði ef ferð mín íslengdist og ljá

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

mjer skotsilfur. Hann opnaði skáp sinn og tók enga kvittun, enda enginn tíni til skjalagerða. Kl. 4 var jeg hjá Andersen með 10 Stk 500 króna seðla 3 Stk. bankaávísanir á London á 100 £ hverja (ef ske kynni, að ferð ílengdist eða ef sendimenn Íslands yrðu ekki of konunglega úr garði gerðir o.s.frv.) og þrátt fyrir að skrifstofun var lokað, með passa og að öllu búinn til samferðar.

Að jeg hafi borgað, - og borgað vel greiðvilni þessa kunningja míns, þótt enginn stafur og ekkert vitni svari að henni, - veit jeg að þeir heimska mig mjög fyrir, sem nú, þrátt fyrir skjöl og vitni jafnvel æðstu embættismanna, og þótt sómi Íslands og hagsmunir sjeu að veði, - reyna að halda umboðslaunum mínum og skerða mannorð og heiður minn eftir föngum. Og maklog málagjöld mundi þeim þyktja, að halda þetta yrði orsök þeirrar jólagjafar, að fógeti sækti kröfur míner á stjórn Íslands, út af lánveitingunni. -

Hvað skeði í London, hefir Kaaber skýrt Íslendingum og að því er sýnist fengið kross fyrir. Sá kross fer honum jafn vel og upplýsingar þær er hann gaf fara þeim Íslendingum, er við þeim göptu og ekki vita nje vilja vita betur.

Hvor Íslandi sje raunverulegt gagn gert með því að trufla þá ráðstöfun fjárhagslegs og pólitískts protabús þess, er blöð hjer fimbulfömbuðu um, verður ennþá ekki sjeð. Lánið er hlaðið skotvopn og Ísland er ungt. Jeg og þeir er þeninga lögðu fram treystum því til þess, ekki að fara sjer að voða, og þegar barnabrek eins og t.d. haldið á gjaldinu til mín minka, - að það þá noti, og noti rjett, allar þær dyr er um leið opnuðust frankvæmdum þess, og dug. Fari það

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

sjer að voða, með óviturlega meðferð á lánsfjenu, er ekkert verra orðið, en það sem fyrir hendi lá, þegar lánið var tekið.

Viðurkenning sú er fólst í því, að við heimkomu okkar frá London, hljómaði úr hverri gyðingakrá hjá "det var som Satans", "det maa være forbandet Lögn" o.s.frv. og að sjálfur Nationalbankdirektör Westy Stephensen varð að fara til sendiherra til þess að fá staðfestingu þess, sem enginn trúði að skeð gæti, er ekki á valdi þeirra er heiðursverðlaunum úthluta oft til þeirra er skipast undir merkin eftir að sigur er fenginn, þá viðurkenningu hefi jeg óspart fengið. Á hinn bóginn er framanskráð "nálýt" og það að í mín eyru hefir verið sagt "að í lántökumálinu þekki stjórn Íslands ekki opinberlega Pál Torfason", máske líka viðurkenning. En gaman það er grátt nokkuð, af því slíkt var óþarft. Og enginn lái mjer, þótt jeg vísaði slíkum umælum á bug með því, að staðhæfa, að slík ummæli hlyti að vera órjett, því þá stjórn er þannig talaði, þekti ísland ekki stundu lengur. Þótt persónulega jeg sje óorðsjúkur, er mjög hætt við að þeir vinir mínir er lánið veittu og nú líta hissa á framkomuna gagnvart mjer hvað snertir greiðsluna á umboðslaunum, taki óstint upp þykkju fyrir mína hönd, ef það er látið óhrakið í þeirra eyru. En hagsmunum Íslands má ekki tefla í hættu fyrir brekin.

Þegar jeg kom heim frá London, var jeg ófús á að greiða Berner og Buch annað nje meira en þeir færðu sönnur á að þeir hefðu lagt fram af fje. En þeir fylgdu málinu með frekju, sögðust meðal annars "skandalisera" stjórnina í blöðunum fyrir aðgerðarleysi hennar í máli þessu á meðan markaður var betri o.s.frv. Andersen studdi mál þeirra, hvað hættu og óþægindi fólgna í þessu fyrir stjórnina. Jeg

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

hló að þeim - þeir hefðu aldrei fengið nema í hæsta lagi fyrir nokkrum þúsundum króna (þeir hefðu máske getað fært líkur í Andersens vitnisburði, fyrir 7 þús.kr. framlagi)en af því konungsritari áleit hyggilegast að afstýra öllum hávaða og blaðadeilum út af þessu,sendist okkur í milli, að jeg greiddi þeim 30.000 kr. Þetta gerði jeg ekki vegna sjálfs mín, - þeir áttu engann kost á að "skandalisera" mig eða vinna mál af mjer, heldur blátt áfram. til þess að fyrra stjórnina óþægilegum árásum úr átt er vissi of mikið um atvik til þess að þar varu þýðingarlausar.

Þykir mörgum nú stjórnin hafa tekist fimlega að hitta á upphæðina er henni bæri að halda eftir af peningum mínum.

Þetta er sagan rjett sögð um borgunina til B.& B.

Í svipinn man jeg svo ekki meira af vitleysum er stytta þarf aldur, - en er viðbúinn ef þjer,hæstvirtur ráðherra,viljið benda á eitthvað er þjer óskið skýrt.

Mönnum er ókunnugt hve miklu jeg hefi ofrað af fje, fyrirhöfn og hagsmunum,til þess að koma máli þessu á framfæri. Það er nóg handa þeim er sýnilega vilja láta mig hafa skömm og skaða að launum, - að fullyrða,að þótt sendiherra eins og sjálfsagt var, samstundis og lánið var undirskrifað, - hefði gefið £ 5000 ÷ 15 o/o tjekk til mín, - til afhendingar á fje, er stjórn Íslands aldrei átti nein yfirráð yfir, - þá var persónulegt tap mitt, við það að koma málinu í gegn,svo stórt, að fáir privatmenn íslenskir munu geta lagt meira fram í þarfir Íslands, og miklu meira en stjórn Íslands er fær um að borga, öðruvísi en eftir reglunni,að ekki verði gott oflaunað nema með illu eje.

Ekkert rjettlæti náðu þeim,sem stjórnin gat lítt eftir því

Einkaskjalasafn Jóns Benediktssonar, Landsbókasafn Íslands – Háskólabókasafn

IV.

að kreditorar mínir láti málafærslumenn sína byrja málaferli og vitnaleiðslur út af kröfu minni.

Hagur Íslands og heiður krefur, að stjórnin láti ekki þessa óhyggilegu tilraun til þess að gera mjer persónulegann skaða, skapraun og lítilsvirðingu, degi lengur, halda öllum þeim dyrum lokuðum er opnaðar voru fyrir fjárhagsviðreisn þess með láni þessu. En það munu bankar, verslun, kaupfjelög og atvinnuvegir þess fá óþægilega vissu fyrir, að er tilfellið á öllum verulegum sviðum, - þangað til þeim óhug er ljett af, sem þessi tilraun stjórnarinnar hefir skapað hjá ~~þeim~~ mönnum þeim er ekki aðeins með láni þessu, heldur á öllum sviðum voru búnir til þess að taka höndum saman við bestu menn okkar, til skjótra framfara Íslands í öllum greinum, - og jeg hefi fengið fullar bætur í þessu máli. Þótt töluverður vindur sje í kotungsbönkum Íslands nú, meðan þessi litla fjárhæð er lánið nam er að moltast, þá mun þess ekki langt að bíða, ef áfram heldur eins og nú horfir, að sljólsteðingar stjórnarinnar - jafnvel stjórnin sjálf "opinberlega" beri kensl á Pál Torfason.

Þjer hafið, hæstvirtur forsætisráðherra, oft borið giftu til þess rjettvíst að ráða fram úr vandræðum. Þjer hafið reynslu fyrir, að jeg oft sje leið, þar sem aðrir eru á þrot komnir, og vitið að framanskráð ekki eru grundvallarlausar hótanir reiðs manns, heldur skorinorð hreinskilni, þess er hag Íslands og stjórnar þess metur hærra veldi en eigin hagsmuni. Jeg veit því, að þjer látið

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

enga stund hjálíða, áður þjer verðið við þeim tilmælum mínum, að koma máli þessu í það lag að jeg megi við una.

En málið neyðist jeg til að láta af hendi, að fám dögum liðnum. Eftir það ræð jeg ekki við afleiðingar framanskráðrar frankomu stjórnarinnar gagnvart mjer og fer þá sem verða vill.

Virðingarfyllst

P. J. Thorsteinson.

Til Verðlaunaráðsins

fr. 4. Maftr.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur